

Doktorand: Mgr. Josef Nota

Obor: Pedagogická psychologie

Pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie, PF JU v Českých Budějovicích

Vedoucí dizertační práce: doc. MgA. Stanislav Suda, Ph.D.

Datum odevzdání posudku: 10. 8. 2014

POSUDEK DIZERTAČNÍ PRÁCE

Dialogické jednání jako možnost rozvoje osobnostních dispozic učitele

Doktorand Mgr. Josef Nota uvádí, že práce je zaměřena na specifika a možnosti psychosomaticky orientované disciplíny Dialogické jednání s vnitřním partnerem v přípravě budoucích učitelů. Východiskem je zaměření na osobnost studenta učitelství a kultivace jeho sebereflexe. Cílem práce je pak formulace asistentské zkušenosti a vytvoření typologie studentských písemných sebereflexí. Během výzkumu se díky interpretaci výsledků ukázala nutnost diferenciacie písemných pedagogických sebereflexí a pedagogických reflexí, běžně popisovaných jako zpětná vazba.

Je to práce nevšední, autorská, narativní. Tuto práci je potřeba skutečně číst jako příběh. Její hodnota spočívá nejen ve srovnávacích studiích, analýzách textů či kódování určitých typologií, ale taktéž ve vyznění celku jako autentické výpovědi se silným autobiografickým motivem. Domnívám se, že díky tomuto spojení lze hovořit o skutečném a poctivém pojetí kvalitativního výzkumu. Nedochozí k „aplikaci“ kvalitativní metodologie. Naopak. Doktorand cíleně a angažovaně metody zkoumání vybírá, dokonce vytváří, analyzuje jejich význam a má širší náhled na možnosti takového zkoumání jak v rovině pedagogicko-psychologické, tak i v rovině – řekněme – filozofické či obecně lidské.

V teoretické části jsou v první kapitole formulována obecná východiska týkající se přípravy budoucích učitelů. Hned druhá kapitola ukazuje způsob práce Mgr. Noty se studenty učitelství, jeho důraz na studentskou sebereflexi experimentální výuky a nástin práce na typologii odevzdávaných sebereflexí. Z tohoto pohledu je pak nahlíženo i na teoretický rámec

profesních kompetencí, pedagogické situace a autenticity jednání v pedagogickém prostředí. Zároveň v dialogu se svými školiteli (nestrukturované rozhovory s prof. Stuchlíkovou a doc. Sudou) a dostupnou literaturou otevírá diskuzi o možnostech psychosomatického přístupu a jeho specifikách.

Výzkumná část začíná vlastní osmiletou případovou studií, která je rozdělena do dvou částí – studentské a asistentské. Je to vlastně autorský esej opřený o pečlivé analyzování zaznamenaných písemných sebereflexí a nestrukturovaných rozhovorů – na základě zkušenosti s experimenty ve veřejné samotě, na základě vlastní pedagogické praxe v základní škole, praxe vysokoškolského učitele, instruktora doškolovacího kurzu pro pedagogy a zejména autorsky vystupujícího herce v divadelních představeních. Tyto sebereflexe a rozhovory jsou zpětně nahlíženy a zasazovány do kontextu posunu kondice psychosomatické, později i pedagogické. Vzniká ucelený tvar postupně budované schopnosti vůbec zaznamenávat vnitřní děje, až po jasné tážení se po otázkách pedagogické psychologie na základě reflektované zkušenosti z předchozích činností. Tím vlastně sám na sobě experimentálně (a teprve zpětně!!!) ukazuje platnost metodologických předpokladů Františka Jiráčka, na které také odkazuje v teoretických úvahách. Vztahy reálně existují, jedinec je odkrývá svou činností, tato činnost se vyvíjí z materiální činnosti v činnost myšlenkovou v souvislosti s vývojem abstrakce, tj. schopnosti zaujímat ke světu stanoviska podmíněná stále více sociálně.

Kapitola Výzkum na PF JU je dokladem vlastní badatelské činnosti doktoranda. Na základě studia předchozích výzkumů dialogického jednání uskutečněných na Katedře pedagogiky a psychologie PF JU a zejména na základě vlastní pedagogické činnosti dochází k tomu, že je potřeba vytvořit vlastní typologii odevzdávaných písemných sebereflexí. Tento záměr se mu daří, včetně ověření "slepých cest" – například po pěti letech třídění dat zjistil, že podstatou v sebereflexích není primárně reflektování konkrétních znaků. Tedy toho, co by se studenti měli prostřednictvím dialogického jednání naučit a co by si měli z experimentální výuky odnést. Fenomenolog Jiří Černý by asi poznamenal, že nejde o to, co je hra, nýbrž jak je s námi hra. Čili co se o sobě, díky hře, můžeme dozvědět. Z takového úhlu pohledu se pak výzkumníkovi ukázala typologie alternativní, velmi logická, zaznamenávající zážitek existence v otevřené dramatické situaci. Na škále od neregistrování či odmítání zážitku (tedy vyhnutí se skutečné sebereflexi) k přijímání otevřené dramatické situace jako možnosti kladení otázek sobě samému. Během experimentální práce se výzkumník rozhodl na této

škále vymezit čtyři skupiny. Další specifickou skupinou jsou pak zaznamenané výpovědi studentek Učitelství pro mateřské školy.

Tuto skupinu výzkumník, zřejmě pod dojmem z výuky, vyčlenil mimo typologii a věnoval se jí z pozice uchopení reflexe a sebereflexe. Analýza sebereflexí ukazuje na zvýšenou míru úzkosti studentek Učitelství pro mateřské školy, většinou absolventek středních pedagogických škol. Účelové pojetí sebereflexe jako techniky s jasně danou strukturou a cílem, sebereflexe určené k posouzení a předložené k hodnocení, paradoxně seberefektování jako proces nedovoluje a studentky odvádí od vlastního zážitku. Vnitřní děje jsou tak – z obavy před hodnocením – vytěšňovány. To, že podobné výsledky přinesly i předchozí výzkumy (Suda, Matějčková), vedlo doktoranda k nutnosti diferencovat skutečné autorské osobní sebereflexe a pedagogické reflexe, běžně chápané jako popisné a hodnotící zpětné vazby. Tady se zřejmě dotýká podstaty sdělení svého pedagogického výzkumu. Jak na základě takových poznatků přistupovat ke studentům, jak navozovat bezpečnou a přející atmosféru experimentu.

V závěrečné kapitole celé práce je předložena několikaletá případová studie studentky pedagogické fakulty, ve které je v odevzdaných sebereflexích zachycen růst schopnosti vyjadřování, zachycování podstaty vnitřních dynamických dějů a nalézání způsobu kladení otázek k sobě samé. Je to dokument o kultivaci schopnosti seberefektování. Jediným a odpovědným instruktorem studentky je již sám doktorand.

Dizertační práce dokumentuje doktorandovu získanou psychosomatickou (pedagogickou, výzkumnou) kondici, tj. propojení seberefektované zkušenosti z vlastní případové studie, experimentální pedagogické výuky a z poznatků získaných výzkumnou prací na srovnávacích studiích. Tato kondice se projevuje nejen ve schopnosti vést experimentální výuku a kódovat sdělení obsažená v odevzdaných sebereflexích, ale zejména ve schopnosti smysluplně vést nestrukturovaný rozhovor. To považuji za skutečný výdobytek studia. A to, jak se Josef Nota jako výzkumník poctivě, angažovaně a přitom věcně snaží dobrat podstaty věci, jakým způsobem otázky vrací do diskuze, jakým způsobem při vedení rozhovoru nastavuje vstřícnou atmosféru, tak aby se dialog stal otevřeným, to je obdivuhodné. Upřímně mu závidím.

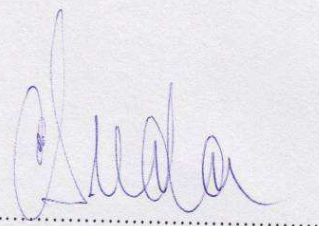
Přesto mám pocit určitého deficitu a s ním spojené otázky. Naprosto se netýká metod, metodologie či odborné úrovně práce, spíše určitého přesahu ke sdělnosti. Mám za to, že by

práce, např. k účelům publikačním či pouze k radosti autora samého, potřebovala po čase znovu nahlédnout a zvážit rozdělení jednotlivých celků. Toto rozdělení se nabízí a lze je předjímat – například do třech velkých částí, určitým přestrukturováním kapitol a upřesněním jejich názvů. Nicméně je to samozřejmě věc pouze a jen výzkumníka a jeho cesty k autorskému vyjádření.

Rád bych tedy na závěr položil dvě otázky. Vnímá autor tuto poznámku jako platnou? A jak nahlíží hypotetickou možnost vlivu formování autorského tvaru na autenticitu sdělení kvalitativní studie?

Práci velmi oceňuji a **doporučuji k obhajobě.**

V Českých Budějovicích dne 10. srpna 2014



.....
doc. MgA. Stanislav Suda, Ph.D.
školitel